

Δημήτρης Πρόκος

Η Ποιητική της Επανάληψης: θεωρία, τυπολογία και ερμηνεία του φαινομένου της επανάληψης στη νεοελληνική ποίηση

Περίληψη

Σκοπός της προτεινόμενης διατριβής είναι η ανίχνευση, ανάλυση και ερμηνεία των διαφόρων τύπων και λειτουργιών της επανάληψης, όπως εμφανίζονται στην νεοελληνική ποίηση της μεταπολεμικής, κυρίως, περιόδου. Η προσέγγισή μας φιλοδοξεί να έχει διττό χαρακτήρα: από τη μια, σκοπεύουμε να προβούμε σε μια τυπολογική ταξινόμηση των διαφόρων πτυχών του φαινομένου και στην ανάλυσή τους ως στοιχείων ποιητικής μορφής και περιεχομένου, οριοθετώντας ένα πεδίο, το οποίο είναι ελλιπώς μελετημένο· θεωρούμε ότι μέχρι σήμερα η επανάληψη αντιμετωπίστηκε από τη νεοελληνική φιλολογική έρευνα ως απλό κειμενικό δεδομένο με περιορισμένες θεωρητικές και ερμηνευτικές προεκτάσεις, με αποτέλεσμα να μην αναδειχθεί η πολύπλευρη σημασία της. Από την άλλη, ευελπιστούμε να ερευνήσουμε το εξαιρετικά πλούσιο θεωρητικό υπόβαθρο της έννοιας της επανάληψης, αναπληρώνοντας το σχετικό κενό της ελληνόγλωσσης βιβλιογραφίας, μέσω μιας σύγχρονης διακαλλιτεχνικής, διεπιστημονικής προσέγγισης, η οποία καθίσταται, κατά την άποψή μας, γόνιμη και απαραίτητη, λόγω του ιδιαίτερου εννοιολογικού “βάθους” του υπό εξέταση φαινομένου. Συγκεκριμένα, πρόκειται να εκμεταλλευτούμε ορισμένες θεωρητικές διαπιστώσεις προερχόμενες από το πεδίο της μουσικολογίας και να χρησιμοποιήσουμε το παράδειγμα της μουσικής, η οποία ως «τέχνη της επανάληψης» προσφέρει δημιουργικούς τρόπους θέασης του ζητήματος που θα μας απασχολήσει.

Σύμφωνα με την υπόθεση εργασίας μας, η έννοια της επανάληψης, ιδωμένη ολοκληρωμένα, ως ρητορικό σχήμα, αφενός, και ως βασικό δομικό στοιχείο της μουσικής τέχνης, αφετέρου, μπορεί να μας οδηγήσει σε κρίσιμα συμπεράσματα σχετικά με κάποιες εμπειρικά γνωστές, αλλά “δυσπρόσιτες” για τη θεωρία, περιοχές του ποιητικού φαινομένου και της αναγνωστικής διαδικασίας· πρόκειται για περιοχές που περιλαμβάνουν το ζήτημα της χρονικότητας (άρα και την θεώρηση της λογοτεχνίας ως «τέχνης του χρόνου» εν γένει), καθώς και αυτό της σχέσης της έννοιας του χώρου με το κείμενο και την ανάγνωσή του (άρα και την ακόλουθη εξέταση των χαρακτηριστικών μιας λογοτεχνίας ως «τέχνης του χώρου»). Υποστηρίζουμε, δηλαδή, ότι η επανάληψη αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο αμφοτέρων των παραπάνω αξόνων (χρόνος – χώρος: οι επαναλαμβανόμενες μονάδες συναντώνται η μια μετά την άλλη, αλλά και η μια δίπλα, πάνω και κάτω από την άλλη), πράγμα που, όπως θα προσπαθήσουμε να δείξουμε, καθορίζει τη φύση της αναγνωστικής εμπειρίας και την αντίληψή μας για το κείμενο, συντελώντας, για παράδειγμα, σε μια *χαρτογράφηση*, μια *ανασύνθεση*, μια *αναπόλησή* του.